

EGY EZERMÁZSÁS SZIKLA OMLOTT LE A GELLÉRTHEGYRŐL — ötven évvel ezelőtt

A háborús események hírzuhataga közepette a nyár folyamán egy nevezetes dátum ment feledésbe: június 11-ikén volt ötvenedik esztendeje annak, hogy Budapest székesfővárossá lépett elő. 1892 június 11-ig Budapest csak főváros volt, attól kezdve királyi kegyként használhatta a Budapest fő- és székváros elnevezést. Akkor kapta ezt az új nevet a székesfőváros, amikor lakossága ünnepi lázban élt, ünnepelte Ferenc József királyt és Erzsébet királynét. A király ugyanis megkoronázatlása huszonötödik évfordulója alkalmából ünnepélyesen bevonult az egész magyar nép által bálványozott hitvesével, Erzsébettel Buábanestre.

Bizonyára sokan emlékeznek még az idősebbek közül az akkori nagy ünnepekre és az ötven év előtti Pestre. Az időben még állt a régi városháza a belvárosi templom szomszédságában, tornya körül futó korlátos folycsin tűzoltó járt és figyelte, nem ütött-e tűz ki valahol a városban.

A jogászok a Lövés-utca és Szerb-utca sarkán lévő királyi zálogházba vitték gérokkjaikat, hogy ott kölesőt vegyenek fel, a Ferenciek-terén ott terpeszkedett méltóságosan az Athenaeum régi épülete, melynek kapuján Gyulai Pál, Jókai Mór, Királyi Pál, Salamon Ferenc, Horváth Boldizsár jártak ki és be. A Belvárosban még megvolt a Rózsater, a Sebestyén-ter, a Háltér és a Plébánia-utca. Ráth Károly volt a főpolgármester, Gerlőczy Károly az első alpolgármester, a városatyák névsorában pedig Radocza János, Thék Endre és Wahrmann Mór nevét olvashattuk.

„Rendkívül veszélyes a lóvasúti közlekedés“

Nyugalmas, szép idők voltak azok. Azaz hogy... nem is voltak olyan izgalommentesek! Forgatom a fővárosi közgyűlésének felszázéves jegyzőkönyveit és az elsárgult lapokból kiderül, hogy akkor is voltak súlyos problémák és közvélemény-keltő események. Ráth Károly főpolgármester az 1892. június 15-iki közgyűlésen jelentette be, hogy királyi kegy folytán Budapest használhatja a fő- és székváros elnevezést, de ugyanazon a nevezetes közgyűlésen felszólalt Csikváry Jákó bizottsági tag is, aki dühösen panaszkodott a lóvasúti közlekedésre. Elmondta, hogy a zuglói és istvánúti lóvasúti vonalak belső végpontja a Múzeum-körúton, a Nemzeti Színházzal szemben van — mert akkor még a Pannónia-szálló szomszédságában állt a régi Nemzeti Színház — s ugyanezen pontig a másik oldalon járnak a vágóhídi kocsik is, „minek következtében a különben is rendkívül élénk forgalmú helyen igen gyakran veszélyes kocsitorlódás áll elő“. Panaszkodott amiatt is, hogy a lóvasúti kocsik piszkosak.

De nem csak Csikváry Jákó, hanem az egykori közgyűlés más tagjai is állandóan kifogásolták az akkori Beszkört működését. Egy bizottsági tag az ötvenéves jegyzőkönyv tanúsága szerint a következőket mondotta: »Sajnosan kell konstatálni azt, hogy a lóvasúti társaság kocsijainak egy jó része ronda és piszkos, kocsivezetői pedig nagyobbára szánalmas külsejűek és gorombák, továbbá mind a két társaságnak — a lóvasútinak és a városi villamosvasútinak — kocsijai egyes vonalakon annyira túl vannak tömve, hogy a kocsikon a közlekedés nem csak egészen élel, hanem életveszélyes is.« Példaképpen felhozta, hogy egy villamosvasúti kocsi hátsó részén, ahol a kifüggesztett tábla szerint három ülő és öt álló egyén számára van hely, több mint húsz embert látott.

— Botránys állapotok! — kiáltott fel az egykori városatyja és Gerlőczy Károly helyettes polgármester ezt el is ismerie a következő szavakkal: »A panaszok valóban jogosak, mert a kocsik bizonyos időkben föltötte túl vannak zsúfolva, másrészt pedig egyes vonalakon pedig a kocsik nem felelnek meg a köztisztaság igényeinek.«

Szenzációs bejelentés a Népszínház eltűnt óvadéka miatt

Felsőzáz évvel ezelőtt a főváros új esztendeje nagy izgalommal kezdődött. A január 13-iki közgyűlésen Med-

rey Zsigmond bizottsági tag interpellációjában előadta, hogy Piušich Lajos, a Pesti Hozói Takarékpénztár főpénztárnoka föbelőtte magát és ekkor értesültek arról, hogy a Népszínház bérlőjének 10.000 forintnyi kauciója eltűnt.

Az interpelláló szerint Evva Lajos, a színház igazgatója kijelentette, őt ezért felelősség nem terheli. Kreh István intendáns pedig hangoztatta, hogy nem ő, hanem a polgármester utalványozott ki 10.000 forintot. Gerlőczy Károly helyettes polgármester válaszában elmondotta a közgyűlésen, hogy a betétkönyvet állítólag zálogba tették, a Népszínház bérlője azonban január 7-ikén egy 10.000 forintról szóló betétkönyvet mutatott be, amelyet nyomban elhelyeztek a fővárosi pénztárban őrzés végett.

Ugyalászik, húsdrágaság volt ötven évvel ezelőtt Budapesten, legalább is erre lehet következtetni abból, hogy a tekintetes tanács előterjesztést tett: kérjék felterjesztésben a kormányt, hogy a főváros lakosságának olcsóbb hússal való ellátása érdekében engedje meg behozni a román származású n a hát, élő, vagy vágott állapotban. A közgyűlés a tanács előterjesztését levette a napirendről, mert ép ekkor hadakozott vámkérdésekben a magyar és román kormány egymással s a tanácskozásokat a fővárosi kérésével nem akarták megzavarni.

A régi jegyzőkönyvekből más érdekességek is kitérnek. Sokat vitáztak a kórházak pénzügyi viszonyairól. Köztudomású, hogy ma deficitesek a főváros kórházai, de akkor sem volt ez másképpen. Ötven év előtt félmillió forint volt a kórházi ápolási díjhátalék. Nagy volt a gyermekhalandóság is és az egyik bizottsági tag ezt annak tulajdonította, hogy az iskolák kapuját csak háromnegyed nyolckor nyitják, a korábban jövő gyerekek tehát hidegben, szélben, esőben ott ácsorognak a kapu előtt, viszont pontban nyolckor bezárják az iskolakaput, s a későn jövők már nem tudnak bemenni. Sok gyerek, félve hazamenni, egész délelőtt az utcán kószál.

Különös interpelláció hangzott el a január 27-iki közgyűlésen. Schöber Albert szóvátette, hogy az egységes vasúti zónaidő 16 perccel későbbre esik, mint a budapesti polgári idő. Ez természetesen sok zavart okozott, bár kétségtelen, hogy ilyen körülmények között nehezen lehetett lekésni az induló vonatokról. Kérte, hogy a polgári idő helyett Budapesten a vasúti egységes zónaidőt vezessék be, ami később meg is történt. Fektor Ferenc bizottsági tag amiatt panaszkodott, hogy a Garay-teret már hét évvel korábban kisajátították, hogy ott piacot létesítsenek, de a tér piaccá való átalakítása még mindig nem történt meg, holott ez a VII. kerület külterületi lakosaira nézve égető szükségletet képez. A Garay-ter környéke ugyanis akkor még külterület volt s természetesen nem is gondoltak még vásárcsarnok építésére, megelégedtek, ha piacot állít fel a főváros a téren.

Otven évvel ezelőtt elkészült az új Rókus terve

A február 24-iki közgyűlésen dr. Preyer Hugó felszólalása keltett nagy izgalmat. Elmondotta, hogy dr. Müller Kálmán, a Rókus-kórház igazgatója és a kórház orvosi személyzete között nagy háborúság tört ki. Olyan nagy volt az ellentét a kórházigazgató és az orvosok között, hogy utóbbiak csaknem sztrájkba léptek. A Rókus kórház egyébként is sokat foglalkoztatta az ötven év előtti közgyűlést. Egy alkalommal gyermekkórház építéséről tárgyaltak s az erről szóló jegyzőkönyv ezekkel a szavakkal kezdődik: »A tanács előterjesztése alapján a közgyűlés ezennel elhatározza, hogy a Rókus-

kórház helyett felépítendő új kórház-
zal egyidejűleg...«

Dr. Müller Kálmán kórházigazgató elkészítette a Szent Rókus-kórház helyett építendő új kórház építési programját is, amelyet a május 18-iki közgyűlés tárgyalásra kiadott a bizottságoknak. Az új Rókus-kórház építésének ügyét még ma is tárgyalják... A Rókusban egyébként 1 forint 5 krajcár volt a napi ápolási díj, ugyanakkor a János-kórházban 1 forint 1 krajcár. A 4 krajcáros különbözet nyilván nagyon komoly összegnek számított akkoriban.

De nemcsak az új Rókus megépítéséből nem lett semmi, hanem egy másik érdekes terv megvalósításából sem. Müller Ede Vince mérnök a Döbrentei-utca torkolatától a Gellérthegy esücsög villamos fogaskerekű vaspályát akart építeni. Meg is kapta az előmunkálati engedélyt. Ezt másra ruházta át, amit a közgyűlés 1892 február 24-én vett tudomásul.

A március 9-iki közgyűlésen dr. Morzsányi Károly bizottsági tag elmondotta, hogy 1891 júniusában megnyitott a királyi utcai villamosvonal és már akkor kérték, hogy a vonalat hosszabbítsák meg a Teréz-templomig és onnan a Nagymező-utcán át az Andrássy-utig. A közgyűlés ezt el is határozta. A március 10-iki közgyűlésen ifj. Cséry Lajos birtokos ajánlatát tárgyalták, aki vállalkozott arra, hogy a szemetet az általa építendő v sűtvonalon kiszállítja a főváros határából. Ajánlatát elfogadták és ekkor keletkezett a később oly híressé vált Csérytelep. Ugyanakkor elhatározták, hogy Kelenföldön a Fehérvári-út mentén megépítik 590.926 forintért a budai közvágóhidat. Ebből már semmi sem lett.

Még lajtos kocsikkal vitték az ivóvizet...

Ötven évvel ezelőtt a Rózsadombot még Rózsahegynek nevezték. Dr. Rácz Károly a közgyűlésen előadta, hogy az ottani szőlők elpusztultak s a lakosok egyedüli reménye az, hogy a telkeken nyaralókat és lakóházakat fognak építeni. Ennek előfeltétele viszont az utak rendezése és a vízellátás biztosítása. Utépitést és vízvezetékert kért a Rózsahegyre. Pest és Buda sok területében még lajtos kocsikkal vitték az ivóvizet és a vízárusok bekiáltva a kapualjakba, árulták portékájukat.

1892 március 23-ikán a fővárosi közgyűlés azonban felkérte a Közmunkatanácsot, hogy a Káposztásmegyer határában építendő vízmű létesítéséhez járuljon hozzá.

Nagy izgalmat keltett az április 6-iki közgyűlésen dr. Preyer Hugó interpellációja. A felszólaló szóvátette, hogy április 13-án a belvárosi plébániatemplomban új orgona beszerzése céljából hangversenyt rendeznek 3 és 2 forintos belépődíjakkal.

»Legalább a templom maradjon meg a szegényeknek, a gazdagok pedig menjenek a Vigadóba hangversenyeket hallgatni« — mondotta az interpelláló, aki sértőnek tartotta a fővárosra, mint kegyúrra, hogy az új orgona beszerzési költségét a plébánia nem a fővárostól kéri. A fővárosi közönsége ugyanis szívesen áldozott kulturális és jótékonyági célokra. Igy kora nyáron a csehországi Przibrám mezőváros határában bányászerezésétség történt s Budapest közgyűlése a szerencsétlenség által sújtott özvegyeknek és árváknak 1000 forintot szavazott meg.

Akit makacs lábba akadályoz a kijárásban

A régi jegyzőkönyvek stílusa nem egyszer mosolyra fakasztja olvasóit. Az egyik közgyűlésen Ráth Károly főpolgármester például ezeket mondotta: »...a bizottsági tag urat makacs lábba akadályozza a kijárásban és emiatt az üléseken meg nem jelenhet«. Manapság nagy derüt keltene, ha egy városatyával kapcsolatban az elnöki székben a kijárás szót használnák.

A május 20-iki közgyűlés jegyzőkönyve szerint elhatározták, hogy a városi getti fasorban minden második fat kívágnak, hogy a léghajrat elősegítése útján a talaj könnyebben felszikkadjon. A június 1-iki közgyűlésen nyugdíjazták id. Kály Gábor lovaskerület. Ma már ilyen állás nincs a fővárosnál, de a lovaskerületiség nem is lehetett olyan megvetendő foglalkozás, mert id. Kály Gábor 312 forint évi nyugdíjat kapott.

Óriási izgalmat keltett a főváros lakossága körében június 21-én este az, hogy a Gellérthegyről egy 1000 mázsa szikla omlott le s csaknem ugyan-
töltött több játszadó gyermeket. A június 28-iki közgyűlésen ezt szóvá is tették és akkor elhatározták, hogy a Gellérthegy alján több házból, amelyt a sziklaomlások veszélyeztettek,

a lakókat ki fogják lakoltatni. Ugyanezen a közgyűlésen Scheich Károly szóvátette, hogy a Magyar Egylet legújában a magyar feliratok mellett lévő német címtáblákra és feliratokra intő lapokat ragaszt. Ma jön, kinek az engedélye folytán roncsolják így a magántulajdont képező címtáblákat? — kérdezte az interpelláló. Az egyik közgyűlésen dr. Virágy József azt indítványozta, hogy a főváros képviselői számára szerezzen be két díszhintót, megfelelő díszlőszerszámot és cseléd díszöltözetet s ezeket ünnepélyes alkalmakkor használják.

Az elsárgult jegyzőkönyvekből a régi Budapest érdekes, sokszor mosolyra készítő, de nem egyszer a mai időkhez hasonlatos élete olvasható ki. Ötven esztendő alatt sokat változott a világ, sokat fejlődött Budapest, de inkább csak külsőségekben, míg az élet apró problémái, kérdései örökké ugyanazok maradnak.

Pakots György

FTC-pálya, IX., Ullői-út 129.

November 29-én, vasárnap délután 2 órakor

**FERENCVAROS-
UJVIDÉK**

I. o. Nemzeti Bajnoki mérkőzés

előtte FTC-KFC III. o. mérkőzés, 12 órakor